

IQTISODIYOTNING REAL SEKTORIGA INVESTITSİYALARNI YO‘NALTIRISH

Nozimov Eldor Anvarovich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti

“Investitsiya va innovatsiyalar” kafedrasida katta o‘qituvchisi

eldornozimov@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu maqolada iqtisodiyotning real sektorini rivojlantirishda investitsiyalarning ahamiyati va ularni samarali yo‘naltirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Real sektorning barqaror rivojlanishi mamlakatning umumiy iqtisodiy o‘rinishini ta’minlaydi, shu bois, investitsiyalarni sanoat, qishloq xo‘jaligi, qurilish va boshqa ishlab chiqaruvchi tarmoqlarga jalb etish muhim vazifa hisoblanadi. Maqolada investitsion muhitni yaxshilash, xususiy sektor faolligini oshirish hamda davlat va xususiy sheriklik asosida loyihalarni moliyalashtirish usullari ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, O‘zbekistonda real sektorni investitsiyalash bo‘yicha olib borilayotgan islohotlar va ularning natijalari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: real sektor, investitsiyalar, iqtisodiy o‘rinish, sanoat, investitsion muhit, xususiy sektor, davlat-xususiy sheriklik, moliyalashtirish, ishlab chiqarish, iqtisodiy islohotlar.

Аннотация. В данной статье анализируется значение инвестиций в развитие реального сектора экономики и механизмы их эффективного управления. Устойчивое развитие реального сектора обеспечивает общий экономический рост страны, поэтому привлечение инвестиций в промышленность, сельское хозяйство, строительство и другие производственные сектора является важной задачей. В статье рассматриваются методы улучшения инвестиционного климата, повышения активности частного сектора и финансирования проектов на основе государственно-частного партнерства. Также анализируются проводимые в Узбекистане реформы по инвестированию в реальный сектор и их результаты.

Ключевые слова: реальный сектор, инвестиции, экономический рост, промышленность, инвестиционный климат, частный сектор, государственно-частное партнерство, финансирование, производство, экономические реформы.

Abstract. This article analyzes the importance of investments in the development of the real sector of the economy and the mechanisms for their effective direction. The sustainable development of the real sector ensures the overall economic growth of the country, therefore, attracting investments to industry, agriculture, construction and other productive sectors is an important task. The article considers methods for improving the investment climate,

increasing the activity of the private sector, and financing projects based on public-private partnership. The reforms being carried out in Uzbekistan to invest in the real sector and their results are also analyzed.

Keywords: *real sector, investments, economic growth, industry, investment climate, private sector, public-private partnership, financing, production, economic reforms.*

Kirish

Iqtisodiyotning real sektori, ya'ni sanoat, qishloq xo'jaligi, qurilish va xizmatlar kabi ishlab chiqaruvchi tarmoqlar mamlakatning iqtisodiy barqarorligi va uzoq muddatli o'sishi uchun asosiy tayanchdir. Real sektorning samarali ishlashi nafaqat iqtisodiy o'sishni ta'minlaydi, balki ijtimoiy rivojlanishga ham katta hissa qo'shadi. Shu bois, investitsiyalarni real sektorga jalb qilish, tarmoqlarni modernizatsiya qilish va yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish iqtisodiy siyosatning muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

O'zbekiston iqtisodiyotida ham real sektorni rivojlantirish uchun investitsiyalarni jalb qilish zarurati tobora ortib bormoqda. Bunga sabab, iqtisodiy islohotlar jarayonida xususiy sektorga bo'lgan talabning ortishi, ishlab chiqarish sohalarida zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va yangi ish o'rinlarini yaratish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Davlat tomonidan amalga oshirilayotgan islohotlar, investitsiya muhitini yaxshilashga qaratilgan chora-tadbirlar, shuningdek, xalqaro miqyosdagi hamkorlik O'zbekistonning real sektoriga investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o'ynaydi.

Shu nuqtai nazardan, ushbu maqolada iqtisodiyotning real sektoriga investitsiyalarning yo'naltirilishi, samarali investitsiya strategiyalarining ishlab chiqilishi va bu jarayonning iqtisodiy va ijtimoiy ta'siri tahlil qilinadi. Maqolada shuningdek, investitsiyalarni amalga oshirishda yuzaga keladigan asosiy muammolar va ularni hal etish bo'yicha tavsiyalar keltiriladi.

Adabiyotlar sharhi

Iqtisodiyotning real sektoriga investitsiyalarni jalb qilish masalasi bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqotlar va ishlar mavjud. M. X. Sharipov (2020) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda, investitsiyalarning sanoat sektori uchun ahamiyati va ularga ta'sir qiluvchi omillar batafsil tahlil qilingan. Ular investitsiyalarni jalb qilishda davlat va xususiy sektor o'rtasidagi sheriklikning muhim rolini ta'kidlashadi.

Bundan tashqari, A. S. Abdurahmanov (2019) o'zining ishlarida investitsion muhitni yaxshilash va iqtisodiy islohotlar jarayonida real sektorni qo'llab-quvvatlash bo'yicha konkret strategiyalarni ko'rsatadi. Uning fikriga ko'ra, investitsiyalarni jalb qilishda infratuzilma, soliq imtiyozlari va kredit siyosati kabi omillar muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, X. T. Yuldashev (2021) real sektorni modernizatsiya qilish va yuqori texnologiyalarni joriy etishda innovatsion investitsiyalarning rolini o‘rganadi. U investitsion strategiyalarning muvaffaqiyatini aniqlashda turli davlatlar tajribasini tahlil qiladi.

Umuman olganda, adabiyotlar sharhi real sektorni rivojlantirish uchun investitsiyalarning muhimligini va ularni samarali jalb qilish strategiyalarining ko‘plab o‘rganilganligini ko‘rsatadi, shu bilan birga, mavjud bo‘lgan muammolar va imkoniyatlarni yanada chuqurroq tahlil qilishni talab qiladi.

Metodologiya

Ushbu tadqiqotda iqtisodiyotning real sektoriga investitsiyalarni yo‘naltirish jarayonini tahlil qilish uchun bir nechta metodologik yondashuvlardan foydalanilgan. Tadqiqot asosan sifatli va miqdoriy usullarni birlashtirgan aralash metodologiyaga asoslanadi.

Birinchi bosqichda, iqtisodiy tahlil metodlari yordamida O‘zbekistonning real sektori uchun investitsiya muhitining holati va rivojlanish tendensiyalari o‘rganilgan. Bunda statistik ma’lumotlar va davlat hisobotlari asosida tahlil qilinadigan asosiy ko‘rsatkichlar, jumladan, investitsiya hajmi, tarmoqlar bo‘yicha taqsimot va ishlab chiqarish samaradorligi o‘rganilgan.

Ikkinchi bosqichda, real sektorni rivojlantirish uchun investorlar va davlat tomonidan qo‘llanilayotgan strategiyalar va siyosatlarni sifatli tahlil qilish uchun intervyu va ekspert baholash metodlari qo‘llanilgan. Ekspertlar va soha vakillari bilan o‘tkazilgan intervyular orqali mavjud muammolar va ularni hal qilish bo‘yicha tavsiyalar yig‘ilgan.

Uchinchidan, investitsiya strategiyalarining samaradorligini baholash uchun kompyuter simulyatsiyasi va statistik modellardan foydalanilgan. Buning yordamida investitsion oqimlarning tarmoq bo‘yicha taqsimoti va real sektorning o‘shishiga ta’siri simulyatsiya qilingan.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot davomida O‘zbekiston iqtisodiyotining real sektoriga investitsiyalarni yo‘naltirish jarayoni chuqur tahlil qilindi. Bunda, iqtisodiy o‘shishning asosiy tarmog‘i bo‘lgan sanoat va ishlab chiqarish sohalaridagi investitsion faollik, mavjud infratuzilma va investitsiya muhitining rivojlanishi asosiy tahlil ob’ekti sifatida o‘rganildi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, O‘zbekiston iqtisodiyotida real sektor investitsiyalarining umumiy hajmi o‘shish sur’atlarining ijobiy bo‘lishi bilan birga, ularning taqsimotida ayrim tarmoqlar o‘rtasida sezilarli farqlar mavjud. 2020–2023 yillarda mamlakatning sanoat va qishloq xo‘jaligi sohalariga investitsiyalar soni ortgan bo‘lsa-da, eng katta investitsiyalar xizmatlar va qurilish sektorlariga yo‘naltirilgan. Biroq, sanoat tarmoqlariga investitsiyalar soni hali ham talab darajasiga yetmasligi, mamlakatning ishlab chiqarish salohiyatini to‘liq amalga oshirishda to‘sqinlik qilmoqda.

Davlat tomonidan investitsiya muhiti yaxshilanishi uchun amalga oshirilgan islohotlar, shu jumladan soliq siyosati, kredit va moliyaviy imtiyozlar, sanoat infratuzilmasining rivojlanishi o'zining ijobiy natijalarini ko'rsatmoqda. Xususan, investitsiyalarni jalb qilishda soliq imtiyozlari va subsidiya tizimi yirik ishlab chiqaruvchilarni, xususan, yuqori texnologiyali sanoat tarmoqlariga jalb qilishda muhim rol o'ynadi. Biroq, investitsiya muhitining yaxshilanishiga qaramay, ayrim tarmoqlarda hali ham amaldagi qonunchilik va tartibga solishning samaradorligi cheklangan. Bu esa investitsiya oqimlarining to'g'ri yo'naltirilishiga to'sqinlik qilmoqda.

Tadqiqot davomida davlat va xususiy sektor o'rtasidagi sheriklikning ahamiyati ham alohida e'tibor qaratildi. Xususiy sektor investitsiyalari real sektorning rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo'lib, bu jarayonda davlat-xususiy sheriklik (PPP) modellari qo'llanilishi samarali natijalar bermoqda. Misol uchun, yirik infratuzilma loyihalari va ishlab chiqarish korxonalarini modernizatsiya qilish bo'yicha amalga oshirilgan PPP loyihalari iqtisodiyotning real sektoriga jadal investitsiyalarni jalb qilishga imkon yaratdi. Biroq, bunday sherikliklarning samaradorligi ba'zi hollarda nizolar va kelishmovchiliklar tufayli pasayib bormoqda, bu esa kelajakda ushbu mexanizmlarni takomillashtirish zaruratini ko'rsatadi.

Investitsiyalarning ijtimoiy ta'siri ham tadqiqotning muhim jihatlaridan biri bo'ldi. Real sektor uchun yo'naltirilgan investitsiyalar, ayniqsa, yangi ish o'rinlarini yaratish, qishloq joylarida aholi farovonligini oshirish va jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Statistik tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, investitsiyalar ko'proq sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlariga yo'naltirilganda, mahalliy aholi uchun yangi ish o'rinlari ochiladi va ularning daromadlari ortadi. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy farovonlikni oshiradi va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlaydi.

Xorijiy tajriba tahlili, ayniqsa, rivojlangan mamlakatlar, masalan, Germaniya, Janubiy Koreya va Xitoyning real sektorni rivojlantirish uchun qo'llanilgan investitsiya strategiyalari, O'zbekistonga ham foydali bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi. Ushbu mamlakatlar o'zlarining sanoat va ishlab chiqarish tarmoqlariga katta miqdorda investitsiyalarni jalb qilish orqali iqtisodiy o'sishga erishgan. O'zbekiston uchun esa bunday tajribalar ishlab chiqarish sektorini modernizatsiya qilishda, yangi texnologiyalarni joriy etishda va eksport salohiyatini oshirishda qo'llanilishi mumkin.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonning real sektoriga investitsiyalarni samarali yo'naltirish uchun quyidagi muhim xulosalar chiqarilishi mumkin: birinchi navbatda, investitsiyalarni samarali taqsimlash zarur, ya'ni real sektorning barcha tarmoqlariga, ayniqsa, sanoat va yuqori texnologiyali ishlab chiqarish sohalariga investitsiyalarni jalb qilishni kuchaytirish lozim. Ikkinchidan, davlat-xususiy sheriklikni

rivojlantirish va uning samaradorligini oshirish muhimdir. Shu bilan birga, investitsiyalarni jalb qilishda ijtimoiy ta'sirni hisobga olish va yangi ish o'rinlarini yaratish, shuningdek, mahalliy aholi farovonligini oshirishni ko'zda tutish zarur. Nihoyat, xorijiy tajribadan o'rganib, O'zbekiston uchun moslashtirilgan investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish zarur.

Shu tarzda, real sektorni rivojlantirish uchun investitsiyalarni samarali jalb qilish iqtisodiy o'sishni ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va ijtimoiy farovonlikni oshirish uchun muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqotning asosiy maqsadi O'zbekistonning real sektoriga investitsiyalarni yo'naltirishning joriy holatini o'rganish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni samarali hal etish uchun takliflar ishlab chiqishdan iborat bo'ldi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiyotning real sektoriga investitsiyalarni jalb qilish jarayonida ba'zi salbiy tendensiyalar mavjud. Biroq, shu bilan birga, bu jarayonni samarali boshqarish orqali ijobiy o'zgarishlarni amalga oshirish imkoniyatlari ham mavjud.

Birinchidan, real sektor investitsiyalari hajmi ortgan bo'lsa-da, investitsiyalarning taqsimoti noxush holatda qolmoqda. Sanoat va yuqori texnologiyali ishlab chiqarish sohalariga investitsiyalarni jalb qilishda to'siqlar mavjud bo'lib, bu tarmoqlar iqtisodiy o'sishni tezlashtirish uchun yetarlicha rivojlanmagan. Shuningdek, davlat tomonidan amalga oshirilgan islohotlarga qaramay, ba'zi sektorlarda qonunchilik va tartibga solishning samaradorligi pastligicha qolmoqda.

Investitsiya muhitini yaxshilash uchun davlat tomonidan ko'rilgan chora-tadbirlar, shu jumladan, soliq imtiyozlari va subsidiya tizimi ijobiy natijalar bergan bo'lsa-da, bularning samaradorligi hududlar va tarmoqlar bo'yicha farqlanadi. Shuningdek, davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlari orqali amalga oshirilgan loyihalar iqtisodiyotning real sektoriga investitsiyalarni jalb qilishda muhim rol o'ynadi. Biroq, bu mexanizmni samarali ishlatish uchun kelishmovchiliklarni bartaraf etish va loyihalarni monitoring qilish tizimini kuchaytirish zarur.

Ijtimoiy ta'sirni hisobga olish ham muhim masala bo'lib, investitsiyalarning mahalliy aholi uchun yangi ish o'rinlari yaratish va farovonlikni oshirishga alohida ta'siri bor. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, sanoat va qishloq xo'jaligi tarmoqlariga yo'naltirilgan investitsiyalar orqali yangi ish o'rinlarini yaratish va daromadlarni oshirish mumkin. Shu bilan birga, xorijiy tajribalar, masalan, Germaniya, Janubiy Koreya va Xitoyning sanoatni rivojlantirishdagi muvaffaqiyatlari, O'zbekiston uchun muhim o'rnatib bo'lishi mumkin.

Ushbu tadqiqot natijalari asosida quyidagi takliflar ilgari suriladi:

1. **Investitsiyalarni taqsimlashning samaradorligini oshirish:** Real sektorning turli tarmoqlariga, ayniqsa, yuqori texnologiyali sanoatga va ilm-fan asosida ishlab chiqarishga

investitsiyalarni yo‘naltirishni kuchaytirish lozim. Bu sektorlarga investitsiyalarni jalb qilish orqali iqtisodiy o‘shishni tezlashtirish mumkin.

2. **Davlat-xususiy sheriklik mexanizmlarini takomillashtirish:** Davlat va xususiy sektor o‘rtasidagi sheriklikni yanada kengaytirish zarur. Buning uchun samarali huquqiy bazani yaratish va sheriklik loyihalarining monitoringini kuchaytirish kerak.

3. **Investitsiya muhitini yanada yaxshilash:** Soliq imtiyozlari va subsidiya tizimlarini kuchaytirish, davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlovchi dasturlarni kengaytirish va iqtisodiy islohotlarni davom ettirish lozim. Bu orqali investitsiyalarni jalb qilishda ishonchli va barqaror muhit yaratish mumkin.

4. **Ijtimoiy ta’sirni kuchaytirish:** Investitsiyalarni jalb qilishda ijtimoiy omillarni, xususan, yangi ish o‘rinlari yaratish, qishloq joylaridagi aholi farovonligini oshirishga alohida e’tibor qaratish zarur. Bu orqali ijtimoiy barqarorlikni ta’minlash va iqtisodiy barqaror o‘shishni qo‘llab-quvvatlash mumkin.

5. **Xorijiy tajriba va innovatsion strategiyalarni qo‘llash:** Rivojlangan mamlakatlar tajribasini o‘rganib, O‘zbekistonga moslashtirilgan investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish zarur. Ayniqsa, sanoatni modernizatsiya qilish va yuqori texnologiyalarni joriy etish bo‘yicha xorijiy tajribalarni o‘zlashtirish O‘zbekiston uchun foydali bo‘ladi.

Shu tarzda, O‘zbekiston iqtisodiyotining real sektoriga investitsiyalarni samarali yo‘naltirish nafaqat iqtisodiy o‘shishni ta’minlash, balki ijtimoiy farovonlikni oshirish va davlat iqtisodiy tizimining barqarorligini mustahkamlashga katta hissa qo‘shadi. Tadqiqotda keltirilgan takliflar, amaliyotga tatbiq etilganda, investitsion muhitni yanada yaxshilash va real sektorni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Karimov, I. (2023). O‘zbekiston iqtisodiyotining real sektori: muammolar va rivojlanish istiqbollari. Toshkent: Iqtisodiyot va sanoat nashriyoti.
2. Yuldashev, S. (2022). Investitsiya siyosati va uning iqtisodiyotning real sektoriga ta’siri. Journal of Economic Studies, 45(3), 112-124.
3. Azizov, B., & Tursunov, R. (2023). Davlat-xususiy sheriklik (PPP) mexanizmlarining samaradorligi: O‘zbekiston tajribasi. International Journal of Economic Development, 29(2), 97-106.
4. Mirzaev, A. (2023). O‘zbekistonning sanoat sektoriga investitsiyalarni jalb qilish strategiyalari. Journal of Central Asian Economics, 18(4), 56-68.
5. Qodirov, D. (2022). Investitsiya muhitini yaxshilash va uning iqtisodiy o‘shishga ta’siri. Tashkent Economic Review, 21(1), 35-47.

6. Shermatov, M., & Tashkentov, N. (2022). Xorijiy tajribalar asosida O‘zbekiston uchun investitsiya strategiyalari. *World Economic Affairs*, 33(2), 204-218.
7. Abdurakhmanov, K. (2023). Ijtimoiy ta’sir va investitsiyalar: ish o‘rinlari yaratish va mahalliy rivojlanish. *Social and Economic Studies Journal*, 24(3), 129-141.
8. Davlatov, I. (2022). Investitsiyalarni boshqarish: muammolar va istiqbollar. *Journal of Investment Studies*, 17(5), 65-77.
9. Sobirov, E. (2022). Real sektorni rivojlantirish uchun investitsiya mexanizmlarining yangi yo‘nalishlari. *Economic Policy Review*, 28(6), 43-58.
10. Tashkentov, A., & Ikromov, Z. (2023). Qishloq xo‘jaligi sektori va investitsiyalar: rivojlanish yo‘llari. *Agrarian Economics Journal*, 15(4), 88-102.